

**Eötvös Loránd Tudományegyetem
Informatikai Kar**

Programozási technológia II

1. előadás

A szoftverfejlesztési folyamat

© 2016 Giachetta Roberto

groberto@inf.elte.hu

<http://people.inf.elte.hu/groberto>

„3 Biggest Software Lies:

- The program's fully tested and bug-free.
- We're working on the documentation.
- Of course we can modify it”

(ismeretlen)

A szoftverfejlesztési folyamat

Szoftverfejlesztés

- A szoftverek nélkülözhetetlen alkotóelemei a modern világnak
 - számos célt szolgálhatnak,
 - különböző felépítésűek, működési elvűek
 - emiatt megvalósításuk módja is jelentősen eltérhet
- A szoftverek jelentős része hibás, a szoftverfejlesztési munkák jelentős része kudarcba fullad, ennek okai:
 - egyre nagyobb számban, egyre összetettebb programokra van szükség
 - alacsonyak az elvárások a szoftverekkel szemben
- Emiatt nagy szükség van a *professzionális szoftverfejlesztésre*

A szoftverfejlesztési folyamat

A szoftvertechnológia

- Egy szoftvernek, mint terméknek gyártási technológiára van szüksége, amely garantálja a program funkcióit, minőségét, költségét és határidejét
- *A szoftvertechnológia feladata szoftverek rendszerezett, felügyelt, minősített fejlesztése, működtetése és karbantartása*
 - *a szoftver a program(ok), dokumentáció(k), konfiguráció(k), valamint adatok együttese*
- A szoftverek többsége nagy méretű, nagy bonyolultságú programrendszer, amely
 - rendszerint csapatmunkában készül
 - hosszú élettartamú, karbantartást és bővítést igényel

A szoftverfejlesztési folyamat

Minőségi mutatók

- A szoftvereknek megfelelő színvonalon kell biztosítani az elvárt funkciókat, amit a szoftver *minőségi mutatóival (quality characteristics)* írhatunk le
 - *karbantarthatóság (maintainability)*: módosíthatóság, továbbfejleszthetőség lehetőségei
 - *megbízhatóság és biztonság (dependability and security)*: meghibásodások valószínűsége, támadásokkal szembeni védelem, sebezhetőségi pontok
 - *hatékonyság (efficiency)*: erőforrások használata, korlátai, válaszidő, skálázhatóság
 - *használhatóság (acceptability)*: érthetőség, használat elsajátítása, ergonómia

A szoftverfejlesztési folyamat

Szoftvertechnológiai projekt

- A szoftver fejlesztésének folyamatát *projektnek*, előállításának felügyeletét *projektmenedzselésnek* nevezzük
- A projektért felelős személy a *projektmenedzsernek* (*project manager*), aki
 - biztosítja, hogy a szoftver megfelel az előírt minőségnek, elkészül a megadott határidőre költségkereten belül
 - szervezi, irányítja, ütemezi a projektben részt vevő csapat munkáját, biztosítja a fejlesztéshez szükséges hardver és szoftver erőforrásokat, a módszerek és szabványok megfelelő alkalmazását
 - gondoskodik a projekt dokumentáltságáról

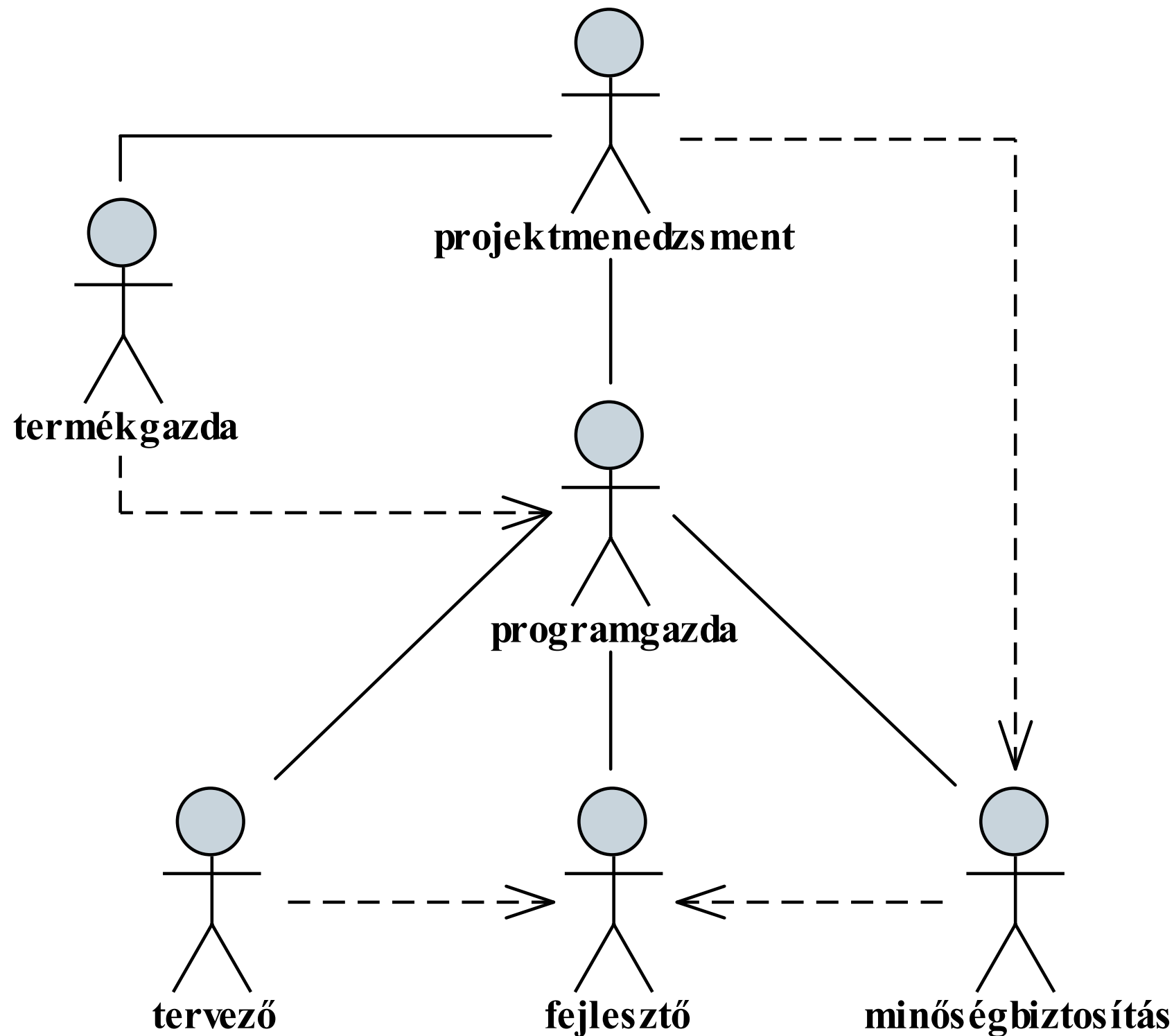
A szoftverfejlesztési folyamat

Szoftvertechnológiai projekt

- A szoftverfejlesztési csapatnak számos további tagja lehet, akik különböző szerepeket töltenek be, pl.:
 - *termékgazda* (product management): üzleti folyamatok és prioritások és elfogadási feltételek kezelése
 - *programgazda* (program management): fejlesztés ütemezése, feladatok elosztása és követése
 - *tervező* (architect): szoftver magas szintű tervének elkészítése, technikai döntések kezelése
 - *fejlesztő* (developer): szoftver implementációja
 - *minőségbiztosítás* (quality assurance): tesztelés tervezése, magvalósítása, minőségi kritériumok ellenőrzése

A szoftverfejlesztési folyamat

Szoftvertechnológiai projekt

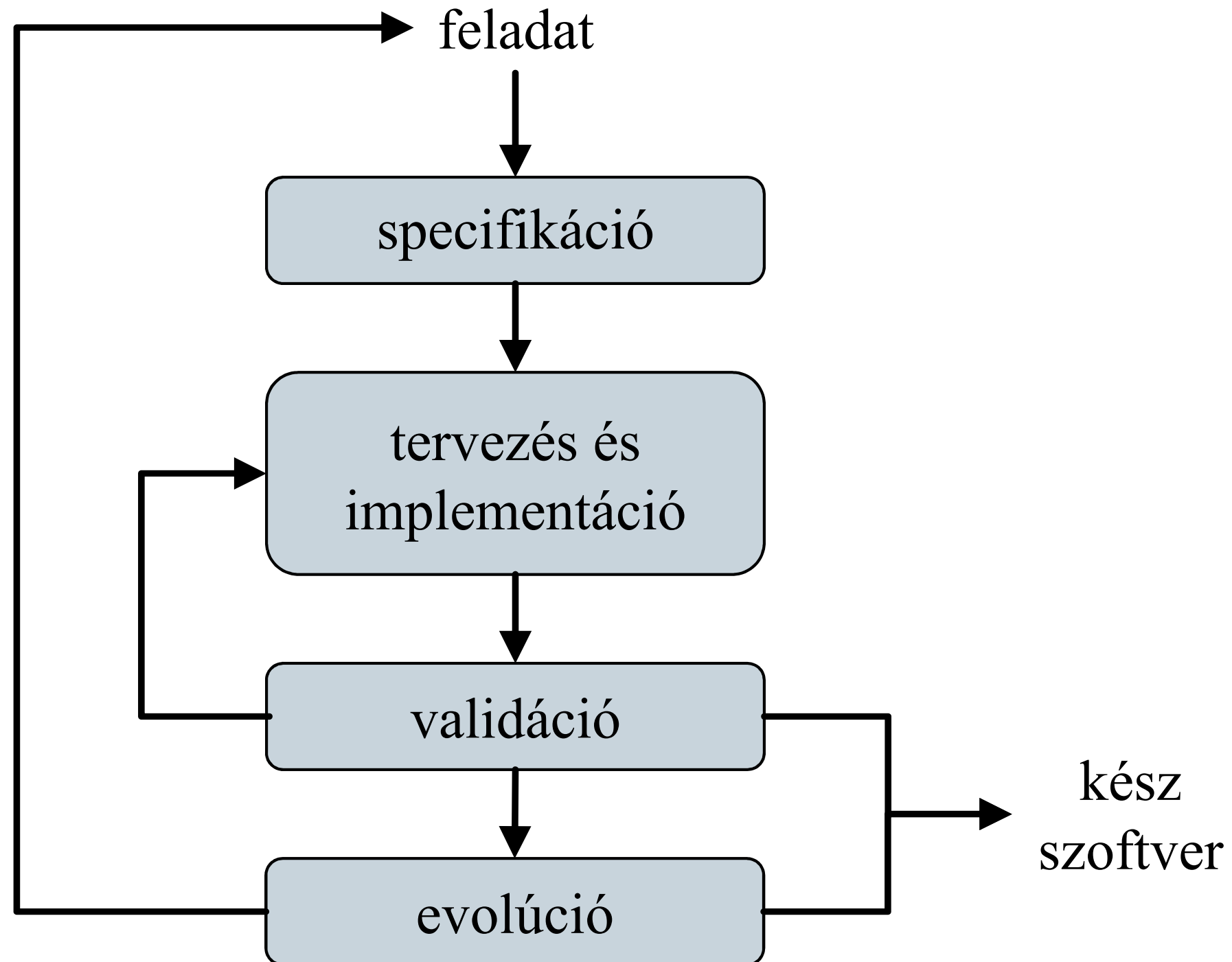
A szoftverfejlesztési folyamat

A szoftver életrajza

- Minden szoftver rendelkezik *életrajzzal*, amely meghatározza létét a feladat kitűzésétől a program használatának befejeztéig
- Az életrajz általában négy fő fázisra bontható:
 1. *specifikáció*: a szoftver funkcionalitásának és megszorításainak megadása
 2. *tervezés és implementáció*: a specifikációnak megfelelő szoftver előállítása
 3. *verifikáció és validáció*: a szoftver ellenőrzése a specifikációnak történő megfelelésre
 4. *evolúció*: a szoftver továbbfejlesztése a változó elvárásoknak megfelelően

A szoftverfejlesztési folyamat

A szoftver életciklus

A szoftverfejlesztési folyamat

Specifikáció

- A *specifikáció (software specification)* célja a feladatot megoldó szoftver funkcióinak tisztázása, a rendszerre és a fejlesztésre vonatkozó elvárások megadása
 - feltérképezi a követelményeket felhasználói, valamint fejlesztői szemszögből, lépései:
 - megvalósíthatósági elemzés
 - követelmény feltárás és elemzés
 - követelmény specifikáció
 - követelmény validáció
 - eredménye a *szoftver követelmény-leírása (software requirements specification)*

A szoftverfejlesztési folyamat

Tervezés és implementáció

- *A szoftver tervezése és implementációja (software design and implementation)* feladata a specifikáció átalakítása egy végrehajtható rendszerre
 - meghatározza a rendszer szerkezetét (felépülés), felületét (be- és kimenet), működését (alkalmazott algoritmusok, kommunikációs folyamatok)
 - a folyamat során elkészül a *szoftver rendszerterve (software design description)*, amely tartalmazza a program statikus és dinamikus szerkezetét, a kommunikációs csatornák feltérképezését, az implementációs és tesztelési tervet
 - elkészíthető a *szoftver prototípusa (prototype)*, amely a program egyszerűsített megvalósítását tartalmazza

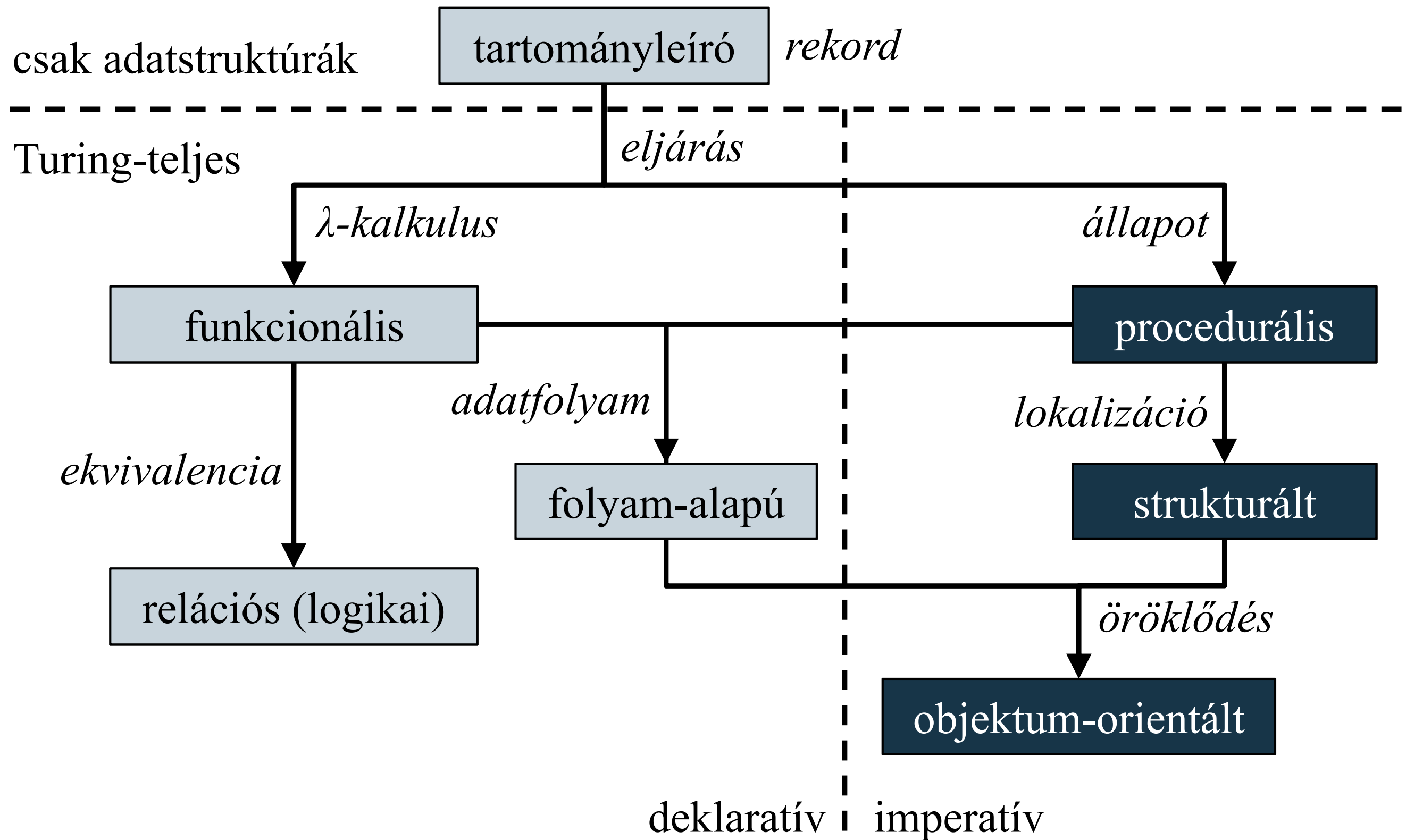
A szoftverfejlesztési folyamat

Tervezés és implementáció

- az implementációhoz megfelelő *szoftverfejlesztési környezetet* kell használnunk, a programkód változásait *verziókövetéssel* tartjuk nyilván
- az implementáció részeként az egyes programegységek tesztelése is megtörténhet
- a szoftverek tervezésének és programozásának módszerét nevezzük *programozási paradigmának*
 - meghatározza a programozási stílust, az absztrakciós szintet
 - meghatározza az alkalmazható programozási nyelvek körét is, és fordítva

A szoftverfejlesztési folyamat

Programozási paradigmák

A szoftverfejlesztési folyamat

Validáció és evolúció

- *A verifikáció és validáció (software verification and validation)* célja megmutatni, hogy a rendszer megfelel a specifikációnak, valamint a felhasználói elvárásoknak
 - alapvetően tesztelés, amely több fázisban, több módszerrel történik (a felhasználói tesztek csak az utolsó lépésben történnek)
- *Az evolúció (software evolution)* során továbbfejlesztjük, hogy új követelményeknek feleljenek meg, az esetlegesen felmerülő hibákat korrigáljuk
 - átlagosan a szoftver élettartamának 80%-a, ezért eleve bővíthetőre, módosíthatóra kell kialakítani a szoftvert

A szoftverfejlesztési folyamat

A szoftver életrajza

- További lépések is kísérhetik a fejlesztési folyamatot, pl.
 - *kihelyezés (deployment)*: a program üzembe állítása, és elérhetővé tétele
 - *tréning és támogatás (training and support)*: annak biztosítása, hogy a szoftvert megfelelően tudják kezelni és használni, tehát a felhasználókkal való kapcsolattartás
- A szoftver dokumentációja két részből tevődik össze:
 - *felhasználói dokumentáció*, amely tartalmazza a szoftver üzembe helyezését, funkcióinak prezentálását
 - *fejlesztői dokumentáció*, amely tartalmazza a szoftver megvalósítását folyamatát és részletes ismertetését

A szoftverfejlesztési folyamat

Ütemterv

- A szoftver életciklus fázisai (*feladatai*) további fázisokra (*részfeladatokra*) tagolhatóak, így egy hierarchikus feladatszerkezetet kapunk
 - az egyes feladatokra erőforrásokat és időkorlátot adhatunk
 - az egyes feladatok között *függőségeket* állapíthatunk meg (a feladat nem kezdhető el, amíg a függősége el nem készül)
 - ezek alapján elkészíthetjük a *projekt ütemtervét*
 - tartalmazza a feladatok időbeli beosztását, függőségeit, felelőseit, így áttekinthetővé teheti az erőforrás szükségleteket
 - általában a specifikáció során készül el, de később módosulhat

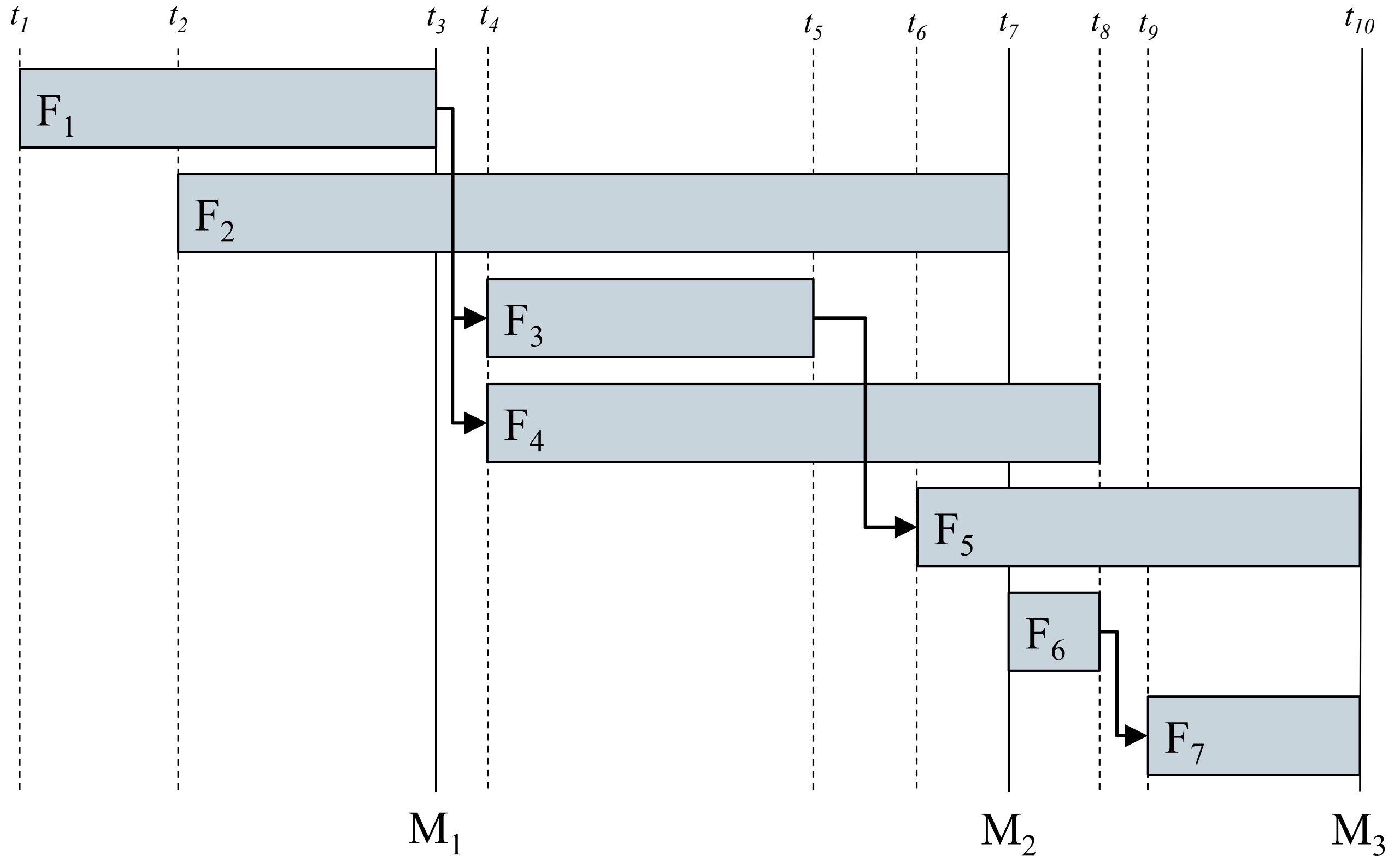
A szoftverfejlesztési folyamat

Mérföldkövek

- A feladatokhoz *mérföldköveket (milestone)* rendelhetünk, amelyek lehetőséget adnak a projekt haladásában történő betekintésre
 - a mérföldkő egy adott cél adott időpontra történő elérését jelenti, így *névvel, eseménnyel, céllal* rendelkezik
 - a mérföldkövek be nem tartása általában korrekciókat követel a projekt lefutásában
 - kellően konkrétnek, ellenőrizhetőnek, számon kérhetőnek kell lennie (akár a termékgazda számára is)
 - a fő mérföldkövek az egyes fázisok lezárását jelentik, ezen kívül számos további mérföldkő adható

A szoftverfejlesztési folyamat

Ütemterv

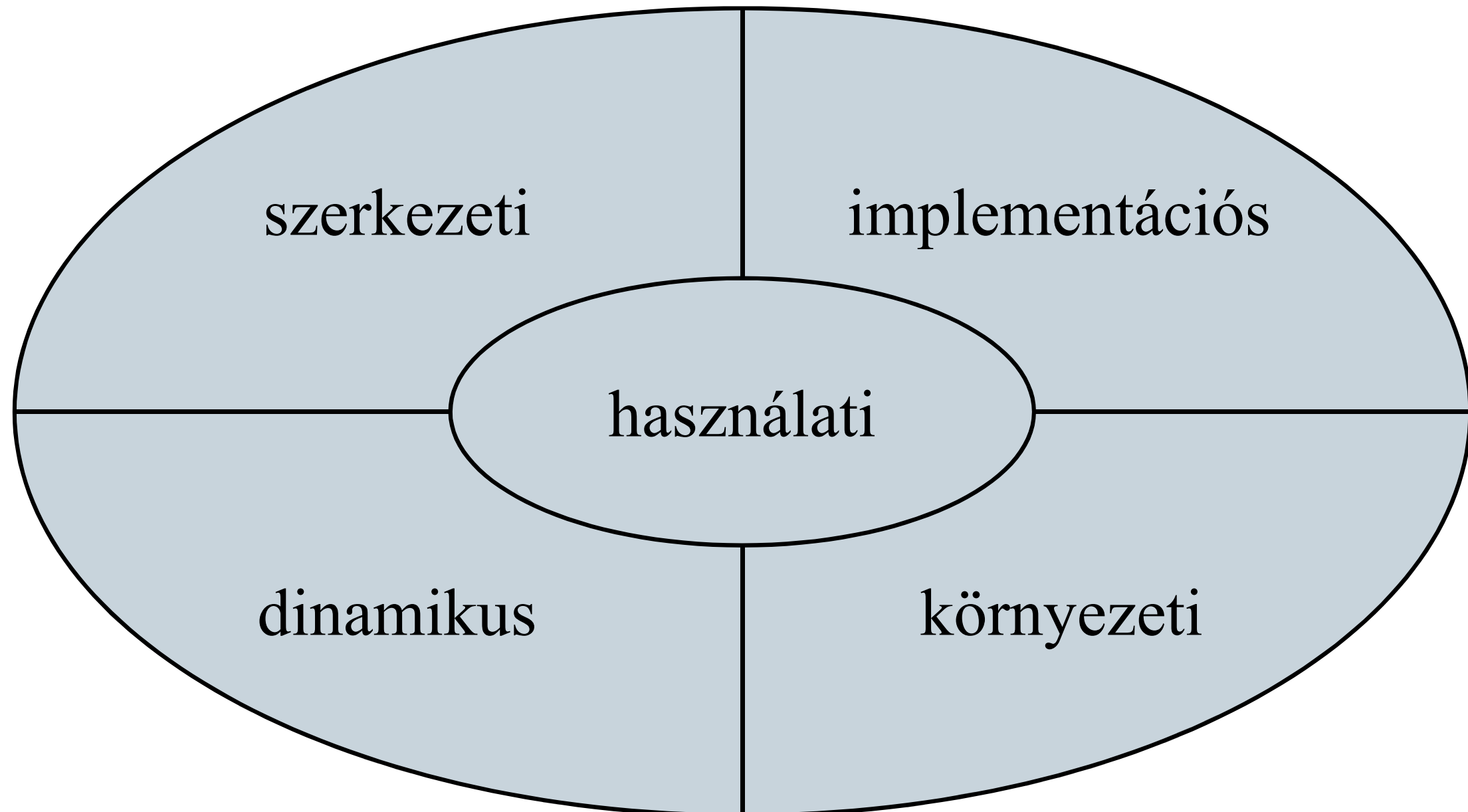
A szoftverfejlesztési folyamat

Az UML

- A szoftverfejlesztési életciklust folyamatosan követi a modellezés, amelynek eszköze az *egységes modellezési nyelv* (*Unified Modeling Language, UML*)
 - öt pillérű szemléletrendszerre van:
 - *használati*: szolgáltatásokkal kapcsolatos követelmények
 - *szerkezeti* (statikus): a rendszer és a programegységek felépítése, kapcsolatai
 - *dinamikus*: a programegységek viselkedése
 - *implementációs*: a megvalósítás szempontjai, komponensei
 - *környezeti*: hardver és szoftver erőforrások

A szoftverfejlesztési folyamat

Az UML

A szoftverfejlesztési folyamat

Szoftvereszközök

- A fejlesztőcsapat munkáját megfelelő szoftvereszközökkel kell alátámasztani
 - *projektmenedzsment eszközzel (project tracking system)*, amely támogatja a dokumentálást és a feladatok követését
 - fejlett *tervezőeszközzel (case tool)*, ahol a fejlesztés folyamata és a felelősség is nyomon követhető
 - *integrált fejlesztőkörnyezettel (IDE)*
 - *verziókövető rendszerrel (revision control system)*, amely lehetővé teszi a programkód változásainak követését
 - *folytonos integrációs (continuous integration) rendszerrel*, amely biztosítja a hibák korai kiszűrését

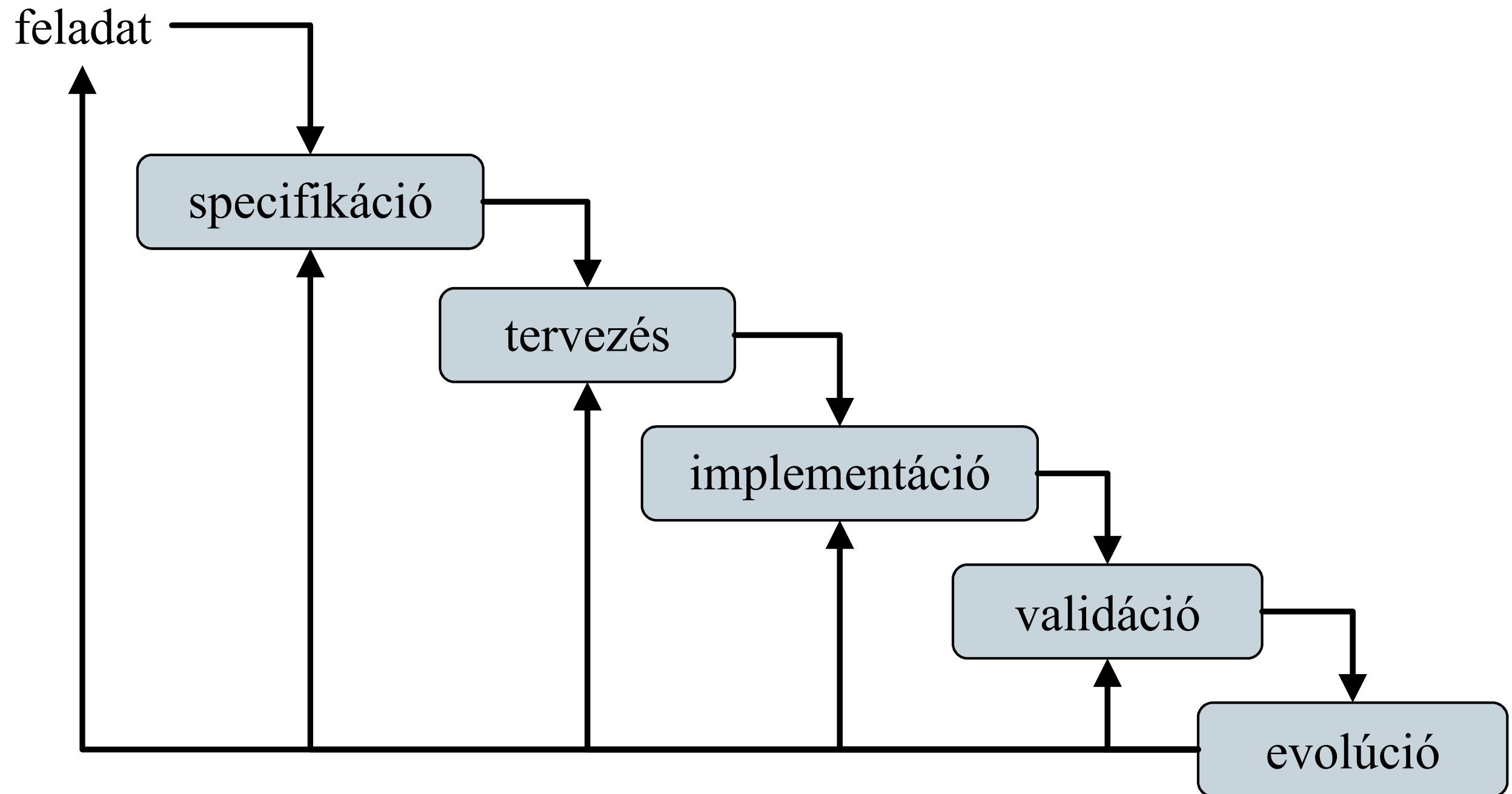
A szoftverfejlesztési folyamat

A vízesés modell

- A szoftverfejlesztési modell határozza meg az életciklus egyes fázisai közötti kapcsolatot, időbeliséget
- A legegyszerűbb fejlesztési modell a *vízesés (waterfall) modell*, amelyben az egyes fázisok lineárisan követik egymást
 - előre megtervezi a projekt időtartamát, ráfordításait
 - elvárja minden fázis megfelelő dokumentálását, amely tartalmazza annak eredményeit
 - *előnyei*: jól strukturált, dokumentált folyamatot biztosít
 - *hátrányai*: nem teszi lehetővé a követelmények megváltoztatását, nem készül fel az esetleges nehézségekre (nincs kockázatkezelés)

A szoftverfejlesztési folyamat

A vízesés modell

A szoftverfejlesztési folyamat

Prototípusok

- A szoftverfejlesztés során felmerülő nehézségek könnyebben előreláthatóak, ha a szoftvernek elkészítjük a *prototípusait* (*prototyping*), amely lehet:
 - *horizontális prototípus*: interakciós szempontból mutatja be szoftvert (pl. felhasználói felület)
 - *vertikális prototípus*: egy adott funkció(csoport) részletes megvalósítása (pl. adatkezelés)
- A folyamat során megvalósított prototípusok a szoftver részévé válhatnak (*evolutionary prototyping*), vagy szolgálhatják csak a bemutatást/ellenőrzést, és ténylegesen nem kerülnek felhasználásra (*throwaway prototyping*)

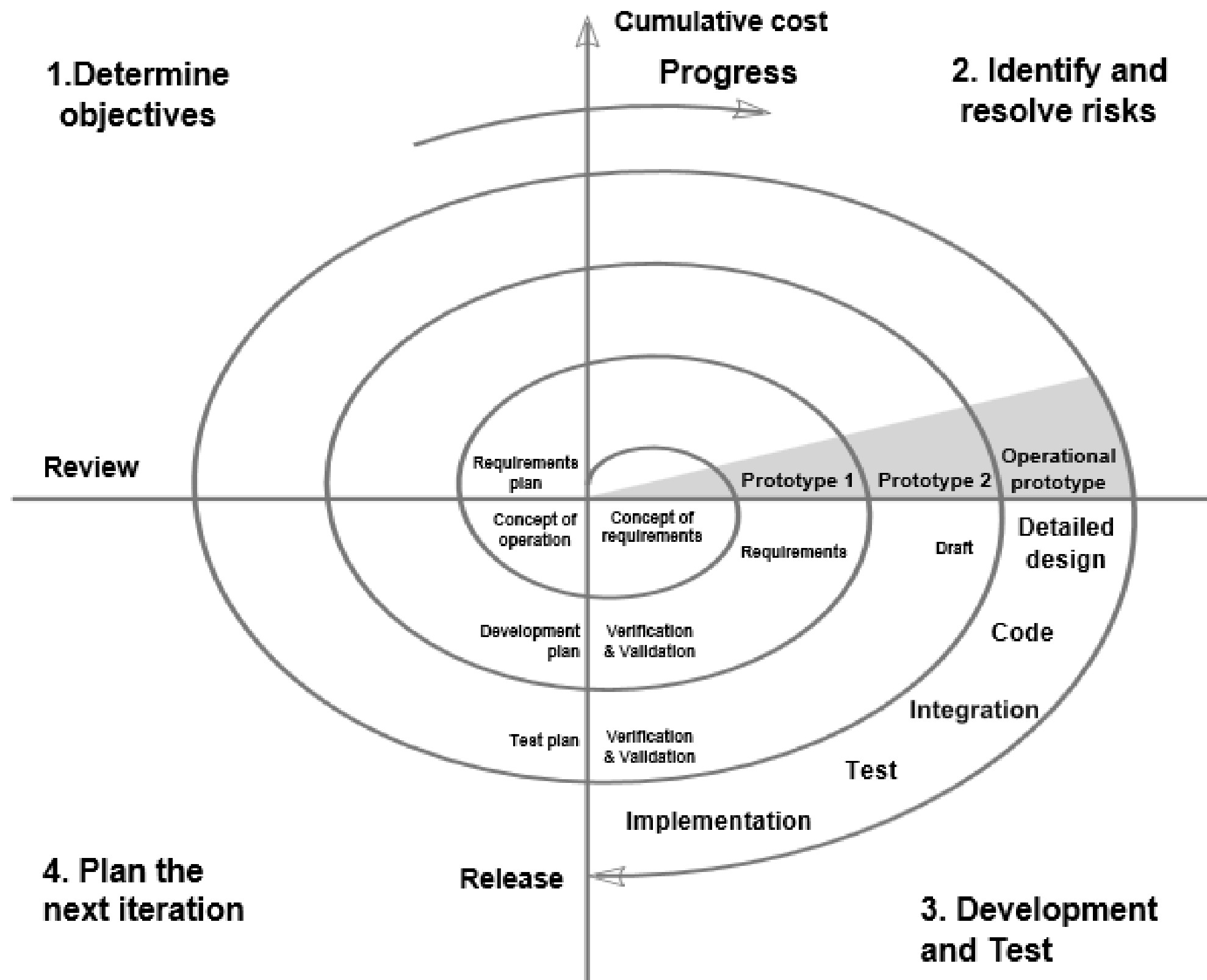
A szoftverfejlesztési folyamat

A spirális modell

- A *(Boehm-féle) spirális (spiral) modell* egy kockázatvezérelt fejlesztési modell, amelyben a folyamat során elsőként prototípusok kerülnek megvalósításra, amelyek kiértékelése után kerül megvalósításra a tényleges szoftver
 - a fejlesztés ciklusokban történik, amelyben az elkészített prototípusok, valamint a továbbfejlesztésével kapcsolatos kockázatok kiértékelésre kerülnek
 - *előnyei*: jobban alkalmazkodik a változó követelményekhez, a prototípusok lehetővé teszik a nehézségek előrelátását
 - *hátrányai*: költségesebb a prototípus elkészítése és a kockázatkértékelés végett, továbbá a prototípusok megzavarhatják a felhasználót

A szoftverfejlesztési folyamat

A spirális modell

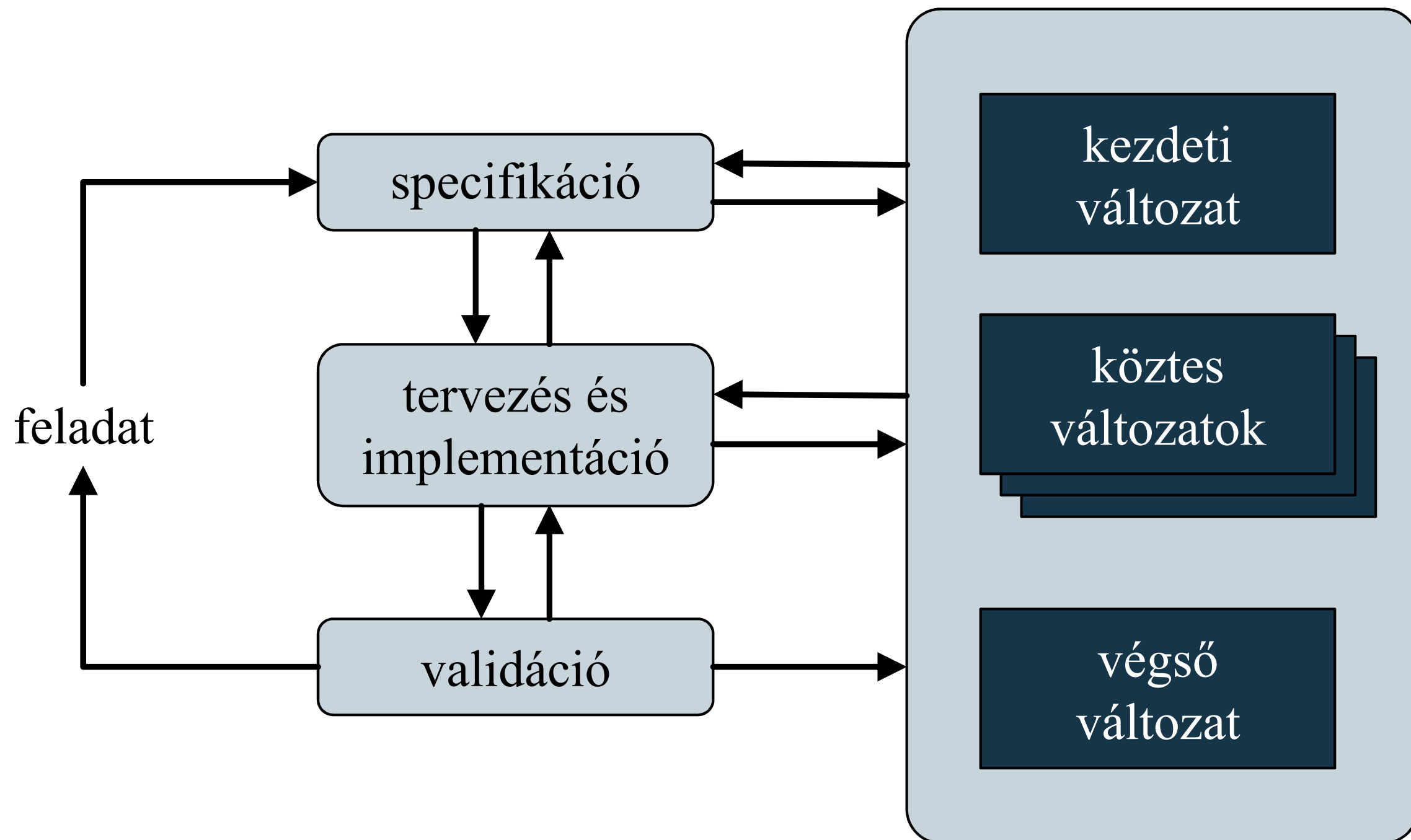
A szoftverfejlesztési folyamat

Az inkrementális modell

- Az *inkrementális (incremental) modell* több lépésből építi fel a folyamatot, és több változatban állítja elő a szoftvert
 - minden változat egy újabb funkcionalitással bővíti a szoftvert, a fázisok rövidek, gyors visszajelzésekkel (a felhasználói oldalról)
 - az egyes fázisok átfedésben vannak, és kihatnak egymásra
 - *előnyei*: gyorsan alkalmazkodik a változó követelményekhez, a felhasználó jobban követheti a fejlesztési folyamatot
 - *hátrányai*: kevésbé menedzselhető, tervezhető, áttekinthető, nehezebben validálható

A szoftverfejlesztési folyamat

Az inkrementális modell

A szoftverfejlesztési folyamat

Agilis szoftverfejlesztés

- Az *agilis szoftverfejlesztés (agile software development)* célja a gyors alkalmazásfejlesztés megvalósítása, inkrementális alapon
 - a szoftver folyamatos fejlesztés és kiadás alatt áll, a sebesség állandó, a változtatások minden lépésben beépíthetőek
 - a működő szoftver az előrehaladás mérőeszköze, előtérben az egyszerűség, ugyanakkor folyamatos odafigyelés a megfelelő tervezésre
 - a fejlesztést általában önszervező, kis csapatok végzik, megosztott felelősséggel, folytonos interakcióval

A szoftverfejlesztési folyamat

Az Agilis Kiáltvány

- Azzal leplezzük le a szoftverfejlesztés jobb módjait, hogy csináljuk és segítünk másoknak is csinálni. Ezen a munkán keresztül következő értékekhez jutottunk el:
 - *Egyének és kölcsönhatások* előnyben részesítése a folyamatok- és eszközökkel szemben
 - *Működő szoftver* előnyben részesítése az átfogó dokumentációval szemben
 - *Ügyféllel való együttműködés* előnyben részesítése a szerződéses megállapodással szemben
 - *Változásokra adandó válasz* előnyben részesítése egy terv követésével szemben

Habár a jobb oldali elemekben is van érték, mi sokkal értékesebbnek tartjuk a baloldali elemeket. (© 2001, Beck, K., et. al.)

A szoftverfejlesztési folyamat

Agilis szoftverfejlesztés

- Az agilis fejlesztés
 - *előnyei*: jól alkalmazkodik a változtatásokhoz, hatékonyabbá teszi a fejlesztési folyamatot
 - *hátrányai*: egyes tényezői nehezen megvalósíthatóak, különösen nagyobb szoftverek esetén a megvalósításhoz képzett fejlesztők kellenek a dokumentáció hiánya megnehezíti a későbbi evolúciót
- Speciális agilis fejlesztési módszer az *Extreme programming* (*XP*), amely elvárja a követelmények viselkedés alapú felbontásával (*BDD*), a tesztek előre történő megadását (*TDD*), a folyamatos integrációt és refaktorálást, valamint támogatja a párban történő programozást

A szoftverfejlesztési folyamat

Scrum módszer

- Az agilis fejlesztés menedzselését az egyes változatok előállítása szempontjából közelítik meg, amelyhez a *Scrum* módszer ad egy általános modellt
 - fő lépései:
 1. *architekturális tervezés*, amely megadja a szoftver magas szintű vázát
 2. *futamok (sprint)*, amelyek az egyes változatokat állítják elő, és rögzített hosszúságúak (2-4 hét)
 3. *projektzárás*, a szükséges dokumentáció előállítása
 - nincs projektmenedzser, de minden futamnak van felelőse (*scrum master*), akinek a személye futamonként változik

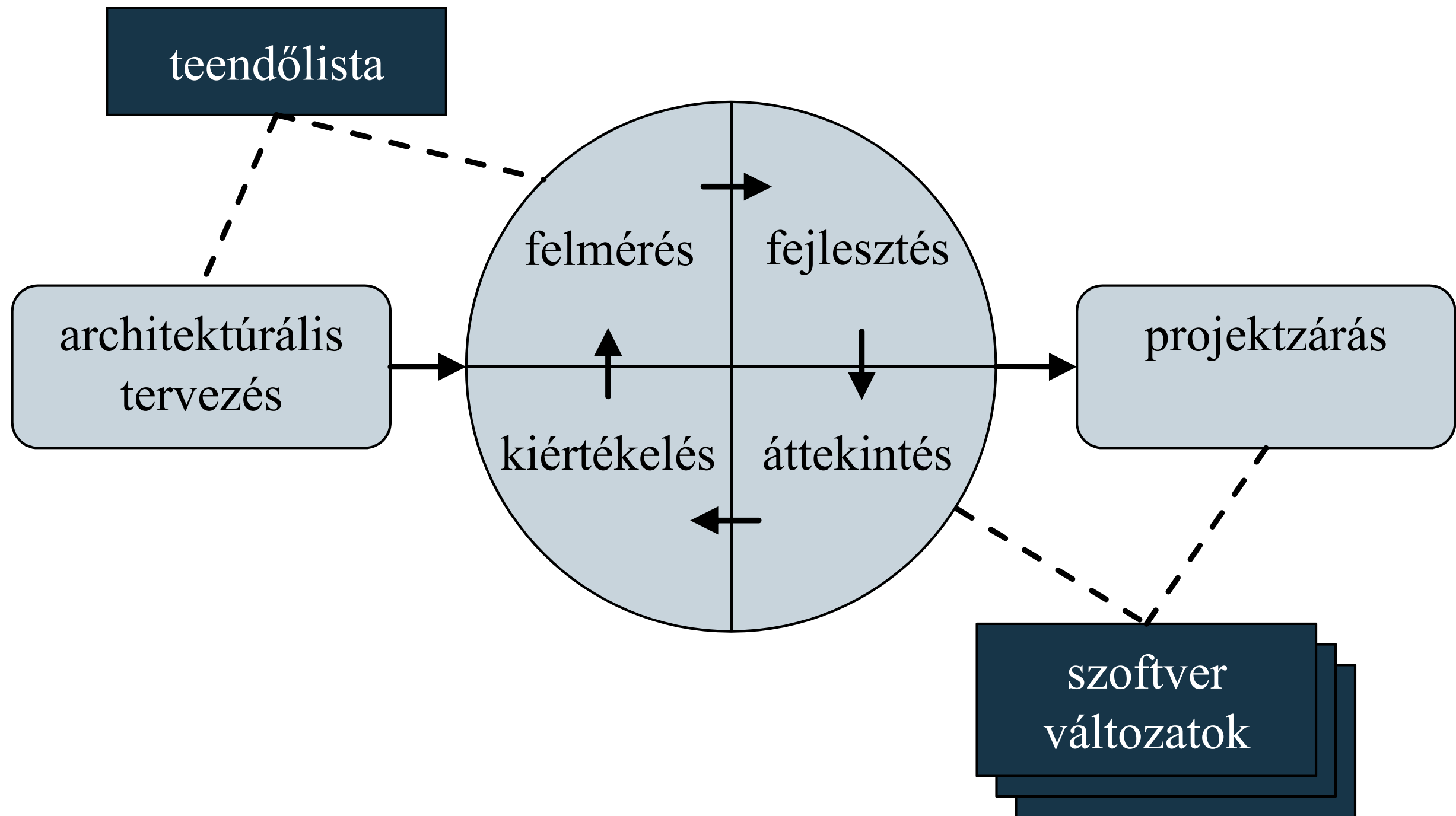
A szoftverfejlesztési folyamat

Scrum módszer

- Minden futam egy összetett folyamat megtervezett lépésekkel
 - feladatok felmérése (*select*), lefejlesztése (*develop*), áttekintése (*review*), kiértékelése (*assess*)
 - a megvalósítandó funkciók a termékgazdával egyetértésben kerülnek kiválasztásra a teendők listájából (*product backlog*)
 - naponta rövidebb megbeszélések (*stand-up meeting*) a teljes csapat számára
 - ciklus elején/végén hosszabb megbeszélések (*sprint planning, sprint review*), valamint visszatekintés (*retrospective*) a termékgazdával

A szoftverfejlesztési folyamat

Scrum módszer

A szoftverfejlesztési folyamat

Csoportosítás

- A szoftverfejlesztési modelleket 3 csoportba soroljuk
 - *terv-vezérelt (plan-driven)*: célja a rend fenntartása, a szoftver fejlesztése előzetes specifikáció és tervezés alapján történik, igyekeznek garantálni a minőséget
 - *agilis*: célja a változáshoz történő alkalmazkodás, az egyszerűség, így kevésbé garantálja a minőséget
 - *formális*: garantálja a minőséget, az implementáció bizonyíthatóan helyes megoldását adja a specifikációnak
- A gyakorlatban a fejlesztőcsapat és a feladat befolyásolja leginkább a választott módszert
 - sokszor a különböző módszerek vegyítve jelennek meg